

О. МАРКІЯН МАРІСЮК ЧСВВ.

МИТРОПОЛИТ
ЙОСИФ ВЕЛЯМИН-РУТСЬКИЙ
(В 300 ліття його смерти)

НАКЛАДОМ І ДРУКОМ ОО. ВАСИЛІАН У ЖОВКВІ — 1937

„БІБЛІОТЕКА РЕЛІГІЙНОЇ ОСВІТИ“

має за ціль дати читачам змогу поглибити своє релігійне знання. — Що другий місяць виходить одна книжечка величини около 2 аркушів друку в формі 16⁰, отже на рік вийде таких шість книжечок. — Зміст »Бібліотеки рел. освіти«: правди католицької віри й моралі, як також розбірка життєвих питань, що в'яжуться з релігією. — Цілорічна передплата виносить з поштою зл. 1*30. Поодинокі книжечка коштує 20 с., з поштою 30 с. Просимо зголошуватися з передплатою!

Досі вийшли:

- Ч. 1.** Оттон Когавс, **СУДЬБА СВІТА В СВІТЛІ ВІРИ**
- Ч. 2.** о. Теодосій Галушинський ЧСВВ, **ШЕСТИ ДНЕВ** або біблійне оповідання про сотворення світа
- Ч. 3.** Д-р Франц Мефферт, **НОВОЗАВІТНІ КНИГИ ДЖЕРЕЛОМ ПІЗНАННЯ ІСУСА ХРИСТА**
- Ч. 4.** **Я ВІРЮ В БОГА**
- Ч. 5.** о. Оттон Когавс Т. І. **ЦІЛЬ ЖИТТЯ**
- Ч. 6.** о. М. Марисюк, **ВІРИТИ ЧИ НЕ ВІРИТИ?**
- Ч. 7.** о. М. Марисюк, **ЧИ ЛЮДИНА МАЄ ДУШУ?**
- Ч. 8.** о. М. Марисюк, **ЧИ Є ЖИТТЯ ЗА ГРОБОМ?**
- Ч. 9.** о. М. Марисюк, **ЧИ БОГ УПРАВЛЯЄ СВІТОМ?**
- Ч. 10.** о. М. Марисюк, **ЧИ СОЦІАЛІСТИ МАЮТЬ СЛУШНІСТЬ?**
- Ч. 11.** о. М. Марисюк, **ЗВІДКИ ВЗЯЛАСЬ ЛЮДИНА НА ЗЕМЛІ?**
- Ч. 12.** о. М. Марисюк, **ЩО ДАЄ НАМ СВ. ЦЕРКВА?**
- Ч. 13.** о. М. Марисюк, **ЧИ ТРЕБА СПОВІДАТИСЯ?**
- Ч. 14.** о. М. Марисюк, **ЧИ ХРИСТОС СПРАВДІ ВОСКРЕС?**
- Ч. 15.** о. М. Марисюк, **КУДИ ЙДЕ СВІТ БЕЗ БОГА?**
- Ч. 16.** о. Ст. Демко, **КАТОЛИЦЬКА ЦЕРКВА**

06 10
БІБЛІОТЕКА РЕЛІГІЙНОЇ ОСВІТИ Ч. 17 І 18

О. МАРКІЯН МАРІСЮК ЧСВВ.

27.768.

Львів. Бібліотека
АН. УРСР

МИТРОПОЛИТ ЙОСИФ ВЕЛЯМИН-РУТСЬКИЙ

(В 300 ліття його смерти)

ЗЗ44.109(22в)-028

дописати

ЛННБ України ім.В.Стефаника

00595250 (Q)

Ч. 5023.

Позволяється друкувати.

Від гр. кат. Еписк. Ординаріату.

Перемишль, дня 23 жовтня 1937.

† ГРИГОРІЙ

Є. П. В. Г.

Митрополит Йосиф Велямин Рутський

Боже Провидіння кермує долею людей і народів. Могучим доказом є те, що в найтяжчих, переломових часах дає Бог народам людей великих духом, що стаються провідниками та певного рода спасителями свого народу. Таких мужів посилав Бог колись у Старому Завіті жидівському, вибраному народови, як Мойсея, Самуїла, Давида, Ілію та інших. По Христі кожний народ може похвалитися такими великими людьми, що неначе Мойсей провадили його серед різних небезпек і нещасть до кращої долі.

І наш український народ не може мати жалю до Бога. Боже Провидіння дало йому теж чимало великих мужів, які відиграли важну роль на сцені наших історичних подій. Св. Володимир, Митрополит Іляріон, Король Данило, Митрополит Іпатій Потій, Св. Йосафат — це постаті, що їхні діла дуже заважили на вазі нашого народнього життя. Це постаті, що блистіти муть славою, як довго існуватиме український народ.

Та про одного мужа, правдивого велитня духа, якого безперечно мусимо завдячити Божому Провидінню, за мало знаємо. А однак цей муж у найтяжчих часах стояв при кермі української Церкви і неначе Мойсей вів свій народ з єгипетської неволі до Божої землі. Тим мужем це великий митрополит **Йосиф Велямин-Рутський**. Саме цього року (5. II) минуло 300 літ від його смерті. В цьому ювілейному році повинна кожна українська одиниця з пошаною склонити голову перед

тим, справді великим митрополитом. Він — разом з св. Йосафатом, своїм сердечним приятелем і товаришем, вивів український народ зі страшної неволі й темряви духа, до якої довела його східня схизма, відлучення від єдиного життєдайного релігійного осередка, св. католицької Церкви, покуючи при тому величезні труднощі й перепони. Тому керманич вселенської Церкви, Папа Урбан VIII. назвав Рутського Стовпом Русько-української Церкви, українським Атанасієм. Серед сумерку тодішнього українського життя на кожній області, являється митрополит Рутський неначе огненний, ясніючий стовп, що вказував дорогу до правдивого відродження й віднови. Вправді, не весь наш народ пішов за ним, але це не зменшує його величі. Він для українського народу, для його піднесення з найстрашнішої, бо духової неволі посвятив усе. Все його життя, це одна безпереривна боротьба за духові цінності свого народу! Тому він заслугує вповні на те, щоб у цьому ювілейному році широкі круги нашого народу пізнали його життя, полюбили його та його ідею, наслідували труди й праці цього великого пастиря і провідника. Але то ще не все. Задля свого святого життя, ізза своїх героїських трудів, жертв і терпінь для Бога та католицької Церкви, Йосиф Рутський заслугує на це, щоб його проголошено святим, щоб він, як колись за життя, станув поруч свого товариша в праці, св. Йосафата, на престолах. А це можемо тільки випросити в Бога щирою й загальною молитвою. Ось саме у тій цілі видаємо оцю книжечку.

Щоб однак краще й виразніше виступив перед нашими очима образ великого мужа й великого українця, Йосифа Руського, мусимо звернути

увагу на тло (підклад), на якому цей образ змальований, себто на характер, обличчя часу, в якому жив і ділав та терпів цей великий Митрополит.

Переломові часи

Український народ прийняв християнську віру 988 року за великого князя св. Володимира. Хрещення України відбулося у східньому (грецькому) обряді. Тому Україна під релігійним оглядом підпала під вплив Сходу. А що осередок релігійного життя на Сході находився в Греції, то відти, з Греції, прийшли перші духовні. Греція посилала на Україну своїх єпископів і священників, тому українська Церква була цілковито залежна від Греції.

В тому часі, коли український народ прийняв християнську віру, Греки під релігійним оглядом були злучені з Римом і uznавали римського Архисерея, Христового Намісника й Наслідника св. Апостола Петра, за свого найвищого духовного зверхника. Тому то й Українці, приймаючи Христову віру, були теж у злучі з Христовою, католицькою Церквою.

Та незабаром після того грецький, царгородський патріярх Керулярій зірвав злуку з римською, католицькою Церквою, проголосивши себе папою Сходу, а за ним пішло усе грецьке духовенство й народ. Тим способом Греція лопала у схизму (роздор). Ясна річ, що вона старалася потягнути за собою ті церкви, що підлягали їй, а в першу чергу українську Церкву. Якийсь час українська Церква опиралася цьому й далі uznавала римського Єпископа за найвищого пастиря Церкви. В тому часі прийнялось в Україні навіть одне свято, установлене через римську, апостольську Сто-

лицю, а це Перенесення мощей св. Миколая, якого не прийняла грецька Церква. Це важний доказ, що українська Церква не відразу пішла слідами греків та не відлучилась від католицької Церкви. Та однак, будучи цілковито зависимою від греків, одержуючи від них висше духовенство, не могла опиратись довший час і попала теж у схизму.

Від тоді нещастя за нещастям починає падати на український народ. Непорозуміння, сварки та взаємні боротьби українських князів, а в слід за тим розділ та розбиття укр. держави, далі татарські напади — так ослабили українську державу, що вона в половині XIV століття втратила свою незалежність. Український народ перестав бути свободним народом.

Та в іще гіршу неволю попав він — під духовим оглядом. Християнство, уведене на Україні за св. Володимира, щойно почало запускати сильно коріння серед народу. Володимир та його сини й внуки, докладали всяких старань, щоб Христова релігія проникнула усі верстви народу. І ті їхні старання не були даремні. Християнська віра, щораз більше витискала поганські забобони, суєвіря, перетворювала поволі поганську душу народу на християнську. Та саме тоді прийшов роздор. Українська Церква помалу відпала від життєдайного пня католицької Церкви. І сповнились на ній слова Спасителя світа: »Як вітка не може приносити плоду сама зі себе, коли не позістане на виноградіні, так і ви, коли не будете перебувати в мені... Коли хто не буде перебувати в мені, буде відкинений геть, як вітка і всохне« (Йо. 15, 4-6). Вітка української Церкви, відірвана від живої, Христової виноградини, почала сохнути та завмирати.

Грецько-візантійська Церква, відірвавшись при кінці XI в. сама від джерела життя, не могла цього життя дати своїй донці, українській Церкві. Царгородські патріярхи, що від них була зависима наша Церква, майже зовсім не дбали про неї. Їм розходилося тільки про це, щоби з неї стягати різні данини. Вони самі мусіли добре оплачуватись турецьким султанам та різним турецьким урядовцям, тому найважливішим їх старанням було — роздобути як найбільше гроша. Ізза цього українські митрополити мусіли дорого платити патріярхам за свою гідність. Хто більше заплатив, цей ставав митрополитом, без огляду на це, чи він був гідний, чи негідний. Знова ж єпископами ставали ті, що найбільше заплатили митрополитови, а священиками ті, що оплачувались єпископам; а вкінці — ці гроші стягали вони від вірних. Тож не диво, що на церковні гідности й уряди вдирались люди зовсім не віддані Божій справі, а горді, неуки, неморальні, дбаючи тільки за це, щоби церковними добрими збогатити себе і свої родини.

Релігійне життя залежить найбільше від добрих священиків. Щож можна сказати про тодішніх священиків в Україні? Ото — громада вибирала собі першого ліпшого чоловіка, збирала гроші й платила єпископови, а цей висвячував його, хоч нераз він не вмів читати, ні писати. Або найчастіше священство переходило із батька на сина. Батько учив свого сина молитов та церковних богослужень, звичайно на память, підовчив дещо катихізму, повчив кадження, при тім збирав гроші, щоби заплатити єпископови за висвячення і вже був »готовий« священик. Про якісь школи, де учили б кандидатів на священиків, не було навіть і мови. Священик майже нічим не ріжнився від селянина. Так само, як він, мусів працювати

на полі, ходити за плугом, а не раз навіть відробляти й панщину.

Отож можна зрозуміти, в якому стані знаходився бідний народ, що мав таких пастирів! Ніколи майже не чув він у церкві проповідей, ні катехізацій, бо не було кому їх говорити. Священники відправляли тільки самі богослуження. Нарід під релігійним оглядом жив тільки тим, що одержав від своїх предків: відмовляв молитви, перекручуючи їх на різні способи, постив, ходив до церкви. Це було ціле його релігійне життя. За те буйно виростили всякі чари, ворожбицтва, забобони. Без ніякої релігійної свідомості, позбавлений всякої особистої свободи, привалений панщиною, жив цей нарід в найгіршій темноті.

Боже Провидіння зглянулось вкінці на нещасний український народ. Коли упадок релігійного життя дійшов до вершка, Боже Провидіння покермувало так, що більшість єпископських столиць заняли люди, що мали отворені очі й бачили страшний упадок Церкви. Постановили шукати ратунку. В тій цілі зіхались майже всі укр. єпископи 1594 року до Берестя і там під проводом митрополита Михайла Рогози постановили злучитись назад з католицькою Церквою і признати над собою владу Папи Римського. Це був одинокий ратунок! Для переведення цієї справи вибрали єпископи з поміж себе двох відпоручників: єпископа володимирського Іпатія Потія і єпископа луцького Кирила Терлецького та вислали їх до Риму. Св. Отець Климентій VIII. прийняв дуже щиро українських владик, а з ними увесь український народ знову до єдності з католицькою Церквою. Після повороту відпоручників, зіхались знову єпископи на собор до Берестя і там 8 жовтня 1596 року тор-

жественно проголосили злуку української Церкви з католицькою, римською.

Та цей великий акт українських єпископів викликав страшну боротьбу серед народу. Почав її могутий та багатий князь Константин Острозький, з початку сам прихильник церковної Унії. Чуючись ображеним ізза того, що українські єпископи перевели це велике діло без нього, він виступив проти усіх тих, що зєдинились з католицькою Церквою. За ним пішли деякі єпископи (львівський і перемський), церковні братства, що властиво рядили церквою і були зовсім незалежні від єпископів, а навіть наглядали над їхньою діяльністю та й ще деякі. Незабаром противники Унії одержали теж велику поміч від Запорозького війська, що стануло отверто по стороні православних. Розуміється, що ту боротьбу підтримував та заохочував до неї царгородський патріарх через своїх висланників, бож не легко було йому переболіти втрату так гарних доходів, що їх побирав з української землі. Словом — проти Унії (злуки) української Церкви з католицькою стало все: шляхта, військо, нисше духовенство, міщанство та підбунтоване селянство. А за Унією стояло лише кілька владик та мала горстка людей. І тільки завдяки їхній незвичайній ревності та посвяті, а передовсім завдяки мученичій смерті й крові великого подвижника Унії, св. Йосафата, святе діло зєдинення — не тільки що не впало, але й скріпилося і поширилось на всі українські землі! Унія прийнялася і була б певно удержалася до сьогоднішніх часів, як би не жорстоке переслідування її через московських царів в XVIII і XIX століттю. Що велике діло св. Унії не загинуло в тій страшній боротьбі, що провадилась майже сотку літ, та що до цього

з'єдинення приступив майже увесь народ, найбільша заслуга в тім поза св. Йосафатом, — Йосифа Рутського. Він був тим мужем, що його Боже Провидіння післало українському народови в найтяжшій для нього часі. Він своїм розумом, своєю наукою, а передовсім своєю ревністю і побожністю закріпив і утвердив св. з'єдинення. То ж він вповні заслугує на це, щоби про нього знала та шанувала його кожна українська одиниця. Ось тому подаємо коротко його життєпис.

Молодечий вік Йосифа Велямина Рутського

Митрополит Рутський щойно в монастирі одержав ім'я Йосиф; на хрещенню дано йому ім'я Іван. Родився він коло року 1573 в селі Рута, недалеко міста Новгородку, на Білорусі. Отець його Щасний (Фелікс) Велямин походив з Московщини. Та в часі знущань напів божевільного царя Івана Грізного попав він у неласку царя і лякаючися його пімсти, втік до Польщі та замешкав на Білорусі. Король Жигмонт-Август подарував йому хутір Рута, від якого родина Веляминів почала собі додавати до давнього прізвища Велямин, друге прізвище Рутський.

В тім часі, як родина Веляминів-Рутських пересилилася на Білорусь, серед українсько-білоруської шляхти дуже сильно ширився кальвінізм. Ця протестанська пошесть не минула й Рути. Батько нашого митрополита, враз із женою, покинули свою православну віру і прийняли лютерську. Та мабуть не були вони такими завзятими кальвіністами, бо коли народився їм найстарший син, саме пізніший митрополит Йосиф, охрестили його в руській церкві по східному обрядови.

Та хоча Івана охрещено в православній церкві, виховувано його в кальвінізмі. Як тільки він підріс, родичі віддали його до кальвінської школи у Вильні. Звичайно — з утратою віри йде теж утрата і моралі. Тому то товариші Івася в кальвінській школі, не визначались великою моральністю. Міг від них легко заразитись теж і Рутський. Та однак Боже Провидіння хоронило свого вибранця. Іван не тільки що не підпав під лихий вплив своїх товаришів, але ще й сам будував їх своєю чеснотою і скромністю. Сама його поява поміж товаришами, що провадили лихі розмови, ділала це, що вони сейчас застиджені, переставали говорити про злі річи.

При тім Рутський визначався незвичлими способностями й талантами. Мав незвичайну пам'ять та був дуже працьовитий. Читав й вчився не лиш за дня, але часто й ночами. Не раз, як не мав в мешканню світла, використовував місячні ночі та вчився при світлі місяця. Чого раз навчився, не забував ніколи. Особливо займався пильно релігійними питаннями. Найлюбішою лектурою для нього була св. Євангелія, яку майже усю вивчив на пам'ять. З неї він старався пізнати Христа й полюбити Його. Але й та сама Євангелія вказувала йому поволі на блуди кальвінської віри. З часом почав сумніватися в правдивість своєї віри, а не могучи самому собі дати раду з тими сумнівами, почав заходити до католицьких церков, особливо до церкви ОО. Ісусовців (Єзуїтів) і слухав там проповідей. Поволі почав він байдужніти для кальвінізму, а в його серці наростало щораз більше переконання про правдивість католицької віри.

Був звичай тоді, що шляхотні батьки висилали своїх синів на панські двори, щоби вони там на-

брались оглади. Так теж поступив і батько Івана Рутського й по укінченню наук у Вильні, вислав його на двір княгині Заславської, а опісля до князя Острожського. Князь хоч православний, але зі симпатіями до католицької віри, був великим українським патріотом, а його жінка була католичка. Тому Іван від князя навчився любити український народ, а від княгині знову пізнав ще ліпше католицьку віру й полюбив її, хоча ще формально не перейшов на католицизм. Саме тоді, коли Рутський перебував на дворі князя Острожського, почав князь старання про зєдинення української Церкви з Римом. На його дворі відбулась диспита між католицькими священиками з Товариства Ісусового і православним священиком Василем. Іван, що прислухувався цій диспуті, був захоплений силою доказів про правдивість католицької віри та став в душі католиком. (Князь Константин Острожський змінив опісля своє становисько і став завзятим противником зєдинення української Церкви з Римською).

Якраз в тім часі родичі Івана, може й довідавшись про його намір перейти на католицьку віру, закликали його додів і запросили кальвінського пастора, щоб уділив йому так званої конфірмації — щось в роді св. Причастя. Іван, знаючи про це, молився горячо о поміч. І віра в Боже Провидіння не завела його! Пастор мав якусь перешкоду і не прибув в означенім часі до Рути і справа відволіклася.

За границею

В тому часі 1590 р. помер Щасний Рутський, батько Івана. Мати, бачучи у сина велику охоту

до науки, вислала його до Праги в Чехах, щоби там продовжав свої студії. Прага в тім часі була майже зовсім опанована єретиками - гуситами. В їхнє товариство мусів попасти Іван. Злі приміри й впливи окружали його зі всіх сторін. Як у Вильні, так і в Празі гуситська молодь була зіпсута й неморальна. Та однак молодий Рутський не дався звести з доброї дороги та опирався всіляким покусам. Розказують, що коли його товариші, засідаючись на його невинність, привели до нього розпусну жінку й пробували силювати його до гріха, Іван хопив за ніж і так оборонив свою невинність.

Тепер постановив Рутський рішучо зірвати з кальвінізмом і прийняти католицьку віру. З тим наміром удався він до ректора єзуїтського монастиря в Празі. Ректор прийняв його радо, перевів з ним кількадевні реколекції і прийняв від нього визнання католицької віри, розуміється в латинським обряді.

Ставши католиком, покинув Рутський Прагу та виїхав на дальші студії до німецького міста Вірцбургу, щоби там віддатись передовсім науці філософії. По якімось часі одержав на тамошнім університеті ступень доктора філософії. Тимчасом його мати — довідалась, що син став католиком, завізвала його додів під загрозою відмовлення усякої помочі.

Рутський найшовся в прикрім положенню. Як не послухає матери, не буде мати жадних засобів до життя. Якже ж знову послухає і поверне додів, його католицька віра буде в небезпеці. А до того він хотів конечно посвятитись духовному стану й у тій цілі віддатись далше науці богословія. Та однак довго не надумувався. Його рішення було коротке: Не вертати додів, а остати

далі за границею і вчитись богословія, хоча б прийшлося навіть голодувати.

Та Боже Провидіння допомогло йому. Саме тоді прибув до Віртсбурга священник Товариства Ісусового о. Бокса. З ним познайомився Рутський, а той видячи його прикре положення, а при тім незвичайні таланти, порадив йому удатись до Риму, до грецької колегії св. Атаназія і там, маючи запевнене удержання з папського фонду, вчитись богословія. А від себе написав о. Бокса кілька листів до визначних осіб в Римі, просячи їх, щоб вони помогли Рутському дістатись до грецької колегії.

Рутський так утішився цим, що негайно вибрався до Риму. Про його доброту серця свідчить це, що своєму товаришеві, що з ним відбував подорож до Риму, подарував свої останні гроші. Дорогу до Риму (дві сотки миль) зробив Рутський пішки. Ніякі невігоди, ні упокорення, що звичайно трапляються бідним людям в дорозі, не зражували його.

У Вічних Місті

Завдяки листам о. Бокси, Іван Рутський дістався без труда до грецької колегії. Колегія св. Атаназія, що її оснував Папа Григорій XIII мала на меті виховувати місіонарів до праці над наверненням незєдинених до католицької Церкви. Колегія була під проводом монахів Товариства Ісусового. Вихованки колегії мусіли прийняти східний обряд і навіть звязувалися присягою, що видержать в тім обряді до смерті. Рутський, прочитавши це в правилах Колегії, налякався дуже. Він за ніяку ціну не хотів змінити свого латинського обряду на

грецький. Свому сповідникови представив він свої труднощі. Сповідник, розваживши все, сказав йому: »Може Господь Бог призначує тебе на керманича цього народу й на оруддя своєї справи на твоїй рідній землі«. Рутський піддався Божій волі, остав в семінарі, але присяги не складав, аж до покінчення наук.

Чотири роки вчився богословських наук. Розчитувався особливо в письмах східних Отців Церкви. Віддавався науці з такою пильністю, що наставники мусіли його повздержувати. Чотиролітний побут в серці католицького світа, в місті, що в ньому кожна пядь землі зрошена мученичою кровю, утвердив його сильно в католицькій вірі та насталив його душу незломністю і гартom в боротьбі за правду, яку незабаром мав підняти. Усе, що здобув в Римі, віддасть опісля українському народови. Студіював, поглиблював своє знання, готував зброю до тяжкої боротьби й тужив за хвилиною, коли східня Церква зединиться з католицькою.

Тимчасом чотиролітні студії кінчилися, а Рутський все ще не складав приписаної присяги. Ніяк не міг на це рішитися. Думав покинути семінар, щоб не складати бажаної присяги й так стати латинським священиком.

Якраз тоді прибув до Риму опікун Рутського, о. Бокса. Рутський признався йому, що не має охоти складати присяги й хоче зістати в латинським обряді. О. Бокса, що був переконаний, що Рутський багато більше зробить для Божої слави в грецьким, східнім обряді, як в латинським, почав намовляти його, щоби повинувався волі Церкви. Та даремно! Рутський стояв при своїм рішенню. Тоді о. Бокса постановив досягнути це через самого Христового Намісника. Одного дня

взяв зі собою Рутського на послухання до Папи Климента VIII. що недавно прийняв був українську Церкву до єдності з католицькою. Там о. Бокса представив Папі сумний стан Церкви на Україні й Білорусі та вказав на Рутського, що міг би багато зділати для добра Церкви у тих землях, коли б прийняв грецький обряд. Однак Рутський і тут відмовлявся прийняти східний обряд, звиняючись незнанням його та нехіттю до нього.

Та Папа не прийняв цього оправдання. Своєю повагою приказав Рутському, щоби він зложив присягу остати ціле життя в грецькім, східнім обряді. Цей великий Папа, знаючи, які великі труднощі мусить поконати українська Церква, недавно зєдинена з Римом, бачив, що Рутський при своїй науці і талантах може зробити багато добра для неї. Тому сказав до Рутського: »Іване, хочемо, щоби ти прийняв грецький обряд. Нашим бажанням є, щоб ти зложив присягу, що витреваєш в ньому до смерти«.

Такому отвертому і сильному приказові, Рутський не міг ніяк опертися і вкінці зложив приписану присягу. І заховав її вірно аж до смерті! Українській східній Церкві віддав він ціле своє життя.

Поведення Папи Климента VIII з Рутським вказує наглядно, як Христові намісники цінили завіси́ди наш східний обряд та як боронили його! Апостольська Столиця — як сказав пізніше Папа Бенедикт XIV, хоче, щоби всі були католиками, а не латинниками. Приречення дане нашим єпископам при заключенню Унії з католицькою Церквою, що східний обряд остане ненарушений, додержала Апостольська Столиця до сьогодні.

Знову у рідній землі

Після закінчення богословських наук, повернув Іван Рутський 1603 р. до своєї рідної країни. Замешкав у Вильні і звернувся до митрополита Іпатія Потія з просьбою, щоб прийняв його до звязи зі своїм духовенством та висвятив його на священика. Та митрополит віднісся до свого нового помічника з великим недовірям і не хотів прийняти його. Радив йому виїхати за границю зі синами Радивилла як їх учитель і опікун. Ясна річ, що цей поступок митрополита дуже заболів Рутського і він почав думати, чи не повернути б йому до латинського обряду, а навіть почав робити в Римі старання за звільненням від присяги.

Чому ж митрополит Потій з такою нехиттю віднісся до чоловіка, що міг дати йому велику поміч серед його тяжких трудів і терпінь?

Митрополитом кермувала тут тільки журба про долю новозєдищеної української Церкви і боязнь, щоби великому ділови Унії не пошкодити чим. А передовсім йому розходилося про це, щоби на нього і на Унію не впав закид, що вона хоче златиншити нашу Церкву. Тому він побоювався, чи Рутський, вихований в Римі й так дуже привязаний до латинського обряду, буде зберігати ненарушено грецький обряд, чи не схоче його латиншити. Адже всі вороги зєдинення тільки чигали на це, щоби мати нову зброю до боротьби з Унією. З того приводу митрополит чекав, аж Рутський дасть такі докази привязання до східного обряду, що відпаде всякий сумнів у тім згляді.

Тимчасом Рутський проживав у Вильні. Розглядався довкруг себе й бачив, як слабоньким є св. діло Зєдинення. Тільки маленька горстка при-

Митрополит Йосиф Велямин-Рутський

знавалась до нього. Загал народу, а навіть духовенства погорджували ним, пятнували його як народню зраду, не розуміючи Божої волі. Особливо остро виступило против Унії міщанство, згуртоване в церковних братствах. А поміж духовенством не було ні одного, що визначався б побожністю або ученістю. Одинокий монастир Пресв. Тройці у Вильні, що приступив до Унії, був майже пустий. Більше мешкало в нім світських людей, як монахів.

Цей сумний стан Унії збудив в нім ще більше недовіря і підкопав надію на поліпшення. Не чув в собі охоти прилучуватись до цієї малої і слабкої горстки борців за св. діло і почав ще більше хитатись, чи остати йому у східнім обряді, чи повернутись до латинського. А на разі провадив строго аскетичне, побожне життя. Вдягався в чорне, довге вбрання подібне до священничого, ходив кожного дня на богослуження до церкви при монастирі Пресв. Тройці. Там пізнав він молодого помічника купецького, що часто usługував священникам при богослуженнях і визначався великою побожністю. Був це Іван Кунцевич, пізніший Йосафат. Рутський познайомився з ним і заприязнився. Ніколи не покидав думки стати священником, як не у східнім, то в латинським обряді. Ізза того спротивився рішучо своїй матери, що намавляла його до женячки.

В тім часі прибув до Вильна монах Кармеліт Павло Симеон, якого вислав Папа до Москви й Персії. З цим папським послом познайомився Рутський та постановив товаришити йому в далекій подорожі. Служив йому за провідника, товмача, а навіть за візника. Побувши якийсь час в Москві, покинув Рутський свого товариша-Кармеліту, а сам повернув до Вильна.

У Вильні застав Кунцевича вже в монастирі Пресв. Тройці, що прибрав собі імя Йосафат. Ціле місто говорило про його святість і тяжкі покутні діла. Рутський порозумів, що від нього може розпочатися розвій монашого життя, що тільки з монастиря Пресв. Тройці можуть вийти нові, ревні працівники для української католицької Церкви. Та однак сам не відважився на разі піти слідом Йосафата. Неохота до східного обряду була в нім ще велика. Хотів зробити найбільше для Унії, хочів передовсім причинитися до віднови й зросту монашого стану, але не як монах східного обряду. Задумав вступити до одного з латинських Чинів, до Товариства Ісусового або ОО. Кармелітів і щойно як латинський монах піднятися віднови й реформи Василянського Чина. Звернувся до Апостольської Столиці з просьбою о дозвіл вступити до латинського Закону, прирікаючи ціле життя трудитись для св. Унії. І цим разом Апостольська Столиця, спонукана настирливими просьбами Рутського, дозволила йому вступити до Чина Ісусовців або Кармелітів. Та однак Боже Провидіння мало інші заміри.

Монах-Василіянин

Якраз тоді, як Рутський рішився вступити до латинського Закону, змінив нагло своє рішення і вступив до східного Чина ОО. Василян. Як це могло статись? Життєписці Рутського, як Корсак, Суша й ін. подають один факт, що кидає дивне світло на безпосередню причину вступлення Рутського до Василянського Чина:

В неділю дня 30 серпня 1607 р. був Рутський на Службі Божій в костелі ОО. Ісусовців в Вильні.

Проповідь цього дня мав о. Фабрицій, незвичайно побожний та вчений монах. По проповіді, схо-
дячи з проповідниці, нагло звернувся він до лю-
дей присутних в костелі і сказав: »Дорогі браття!
Запрошую вас на важне торжество. Знаний вам
пан Велямин - Рутський від сьогодні за тиждень
вступить до Чина ОО. Василян в монастирі Пресв.
Тройці«.

Для Рутського ці слова були мов грім з ясного
неба. Адже він рішився вступити до латинського
Закону, відрікаючись східного обряду. Навіть пе-
рестав ходити на богослуження до церкви, а тут
без його волі й відома проголошується з пропо-
відниці, що він має стати монахом східного об-
ряду.

Обурений поступком о. Фабриція, Рутський пі-
шов на скаргу до його наставника. Наставник
монастиря ОО. Єзуїтів завізвав о. Фабриція, щоб
він оправдався зі свого поступку, чому осмішив
публично Рутського. Та однак цей заявив, що він
собі зовсім не пригадує, щоби сказав такі слова.
Справа остала невияснена.

Трудно підозрівати о. Фабриція, що хочай сприяв
Василянам і радий був би бачити Рутського в їх-
нім Чині, щоб відважився ужити проповідниці до
такого підступу й тим способом змусити Рутського
до вступлення до Василянського Чина. О. Фабри-
цій, що свято жив й умер в опінії святости, ніяк
на це не відваживбися. А вже певно, наколи б
був свідомо поповнив цю провину, не відрікався б
свого поступку. Годі теж припустити, щоб о.
Фабрицій був такий наївний думати, що тим своїм
поступком приневолить Рутського вступити до
Василян.

Знова Рутський не мав найменшого обовязку
слухати слів о. Фабриція та сповнити його волю.

Він, що поробив тільки старань дістати дозвіл вступити до латинського Чина, міг зовсім зігнувати слова о. Фабриція, наколи б не добачив у них ясної волі Божої. Без сумніву таки добачив в них волю Божого Провидіння, бо справді за тиждень дня 7 вересня 1607 р. вступив до монастиря Пресв. Тройці у Вильні. Дня 8 листопада ст. ст. в день св. Михаїла прийняв монашу рясу з рук митрополита Іпатія Потія, при чім змінив своє ім'я Іван на Йосиф. Після короткого новіція зложив монаші обіти в празник св. Василя Вел, дня 1 січня 1608 р. Незадовго одержав теж св. Тайну священства.

Вступивши до Василіянського Чина, Рутський раз на все понехав думку повернути до латинського обряду. Грецький обряд та українська Церква стали йому рідними й відтепер постановив всеціло посвятитись праці для св. З'єдинення. Ніколи не жалував цього, що прийняв грецький обряд, боронив його всіми силами та старався, щоби він мав в польській державі ті самі права, що латинський. Передовсім старався запобігти переходови з грецького обряду на латинський.

В монастирі віддався Рутський всеціло аскетичному (побожному) життю. Найшов там товариша, який вже далеко поступив в християнських і монаших чеснотах, Йосафата Кунцевича. Дві святі душі прилягли до себе в щирій приязні та взаємній допомозі. Йосафат відносився до Рутського, що був від нього старшим і ученішим, з великою пошаною. Знова Рутський поважав і любив Йосафата за його велику святість і строгість в покутничих подвигах. Оба вони забралися взаємно до упорядкування монастиря Пресв. Тройці, а особливо до повернення в нім монашого ладу й карности. А цього в монастирі доси зовсім

не було. Більшу частину монастиря замешкували світські люди, а кілька старших монахів, що там находились, жили кожний своїм життям, не дбаючи зовсім про монаші правила. Як за приміром Йосафата й Рутського кілька молодців вступило до монастиря, не було навіть де їх примістити. Мали тільки одну кімнату, що була для них спальнею і їдальнею та робітнею. Треба було вложити багато праці, щоби допровадити монастир до ладу.

Та праця пішла в двох напрямках: Рутський враз з Кунцевичом забрались вперед до виховання і обучення нових монахів. Рутський поясняв молодим монахам засади християнської віри та монаших чеснот, а при тім учив їх деяких світських наук, особливо латинської і української мови, а Йосафат, що був великим знатоком церковних богослужень і свого обряду, обучував монахів в цих річах, а при тім заохочував все до побожності й святости життя, чого сам був живим приміром.

Окрім упорядкування внутрішнього життя в монастирі треба було забратись і до зовнішних порядків, особливо приготувати місце для більшого числа монахів. Монастир потребував конечно віднови. На це жертвував Рутський всю свою спадщину по батькові. Найшлось теж декілька добродіїв, що помогли своїми жертвами Рутському в тім ділі. Незабаром монастир був відновлений та упорядкований і міг прийняти більше число монахів.

Ворожі затії незєдинених

Архимандритом монастиря Пресв. Тройці й властивим настоятелем монахів був Самуїл Сінчило. Давніше проживав він в монастирі в Супраслі. За якісь таємні змови проти тамошнього архиман-

дрита нагнали його з цього монастиря. Він прибув до Вильна та попросив митрополита прийняти його до церковної єдності. Після довшої проби митрополит прийняв від нього католицьке визнання віри та надав йому архимандрію при монастирі Пресв. Тройці.

Спершу Сінчило удавав великого католика та твердо заховував монаші правила, оказуючи при тім велику відданість митрополиті. Та однак в своїм серці остав він загорілим схизматиком, очікуючи тільки смерті митрополита, бо надіявся, що з його смертю провалиться теж св. Унія.

Та однак ця надія почала слабнути, як до монастиря вступив Рутський і почав виховувати монахів в щиро китолицькім дусі та привязанню до Апостольської Столиці. Сінчило добре прочував, що Рутський і виховані ним Василіяни це будучі борці за зєдинення усього народа з Римською Церквою. Тому роздумував над тим, яким би способом позбутись нового нарибку Василіян з монастиря і заволодіти монастирем та віддати його незєдиненим. Отверто не міг цього зробити, бо на перешкоді стояв митрополит. Задумав отже перевести свій плян підступом.

На весну 1608 р. митрополит Потій виїхав до Варшави в церковних справах Тепер вже міг Сінчило приступити без перепони до виконання свого заміру. Розходилося йому передовсім о це, щоби розділити двох невідступних товаришів: Рутського й Йосафата та позбутись з монастиря молодих монахів. Приказав отже Рутському, щоби він виїхав з Вильна до місцевости віддаленої 12 миль.

Як тільки Рутський виїхав з міста, Сінчило закликав до себе Йосафата й враз з деякими визначнішими міщанами, членами братства, став намовляти його до відступства від Унії і повороту

до православія. Та однак Йосафат оказався глухим на на всі намови. Навіть слухати не хотів намов православних. Їхні наміри в тім згляді не сповнились. Тож Сінчило придумав новий спосіб. Йосафат в присутности Рутського був наставником монашої молоді. Сінчило, хочаби враз з православними заволодіти монастирем, приказав йому, щоби він зі всіми монахами удався до Рутського. Йосафат найшовся в тяжкім положенню. Він знав, до чого стремить Сінчило, а знову з другої сторони уважав своїм обовязком слухати свого архимандрита. Що робити? Святий, не могучи сам рішитись, удався по раду до О. Фабриція, цего самого, що заповів вступлення до монастиря Рутського. О. Фабрицій порадив вислати як найскорше післанця з листом до Рутського, щоби він сейчас вертав до Вільна.

Рутський лежав саме тоді хорий, як прийшов післанець від Йосафата. Прочитавши лист, встав сейчас і без проволоки поїхав до Вільна. По дорозі недуга його змоглася, так що прибув до монастиря ледви живий.

Сінчило того дня не був у Вільні. Повернув аж вечером, будучи певним, що його приказ сповнено. Але якже здивувався, як побачив монахів, занятих своєю звиклою працею. Обурений впадає до келії Йосафата й острими словами викидає йому непослух. Йосафат відповів: »Не треба було висилати монашої молоді, бо Рутський повернув«. Сінчило зрозумів, що його підступ не вдався. Тому знову причаївся і чекав догіднішої хвили.

Генеральний Вікарій

Рутський, довідавшись від Йосафата, що Сінчило намовляв його до відступства від кат. віри

й пересвідчений про це, що архимандрит хотів підступом зайняти монастир Пресв. Тройці й віддати його православним, повідомив про те все митрополита, що тоді находився у Варшаві. Митрополит не міг наразі прибути до Вильна, ані теж без канонічного процесу усунути Сінчила, тому письмом з дня 27 липня 1608 іменував Рутського своїм генеральним Вікарієм та віддав йому заряд своєї епархії на Литві. Крім цього віддав Рутському цілковитий заряд монастиря і монастирських посіlostей. Сінчило остав ще надалі архимандритом, побирав свої доходи, але власти в монастирі вже не мав. Незабаром однак він показав вже ясно, до чого стремить.

Було це на початку зими 1608 р. Сінчило відправляв в церкві Пресв. Тройці торжественну Службу Божу при асисті молодих Василян. Все йшло звиклим порядком аж до великого входа. Тут Сінчило не згадав імени митрополита, як це приписано. Всі здивувалися, але думали, що то звикла помилка. Але по освяченню Найсв. Дарів, архимандрит виголошуючи молитву »Во первых помяни Господи...« знову опустив імя митрополита. Тепер вже пристоящі Василяни не мали ніякого сумніву, що архиандрит відступив від кат. Церкви. Вони всі відступили від престола, скинули літургічні одежі на знак, що не хочуть брати участі в богослуженню з відступником.

Цего не сподівався Сінчило. Він думав, що принаймні якась часть монахів піде за ним. Тимчасом побачив, що всі є проти нього. Рутський знову заборонив йому від тепер відправляти богослуження в монастирській церкві. Тепер міг він вже без ніяких перепон виховувати молоде василянське покоління. До монастиря, що ще недавно світив пусткою, вступали щораз нові кандидати,

Під проводом Рутського виховувались на ревних, побожних працівників у Христовім винограді. Рутський радів, бачучи, що його праця приносить так гарні плоди.

Але Сінчило не хотів признати себе побідженим. Не вдалось забрати йому монастиря підступом, так треба це зробити насильством. Конечно мусить знищити те гніздо, де виростають нові борці за св. З'єдинення. Почав підбурювати виленських братчиків (членів церковного братства) проти Рутського, представляючи його як Єзуїта, що хоче віддати латинникам монастир Пресв. Тройці. Очевидно це була погана клевета, але переніжнених на точці привязання до свого обряду братчиків легко було переконати та затрівожити переданням старинного монастиря Єзуїтам. Підбурені міщани постановили силою опанувати монастир і прогнати з нього Рутського й молодих Василіян. В тій цілі зібрались вони 10 грудня 1608 року та під проводом Сінчила порішили зірвати з митрополитом, піддати себе під владу царгородського патріярхи та в день 15 грудня зробити замах на монастир.

Плян їхній був такий: В неділю, в часі утрєні, як монахи враз з Рутським вийдуть співати Велике Славословіє на середині церкви, напасти на них, прогнати їх з церкви й монастиря і опісля заволодіти монастирем і церквою. Все було докладно обдумане, але плян не вдався, бо один міщанин дізнався про нього й доніс заступникови воєводи Дмитрови Карпови. Цей повідомив про намічений замах воєводу Радивилла, який означеного дня поставив коло церкви військову сторожу та скартав остро Сінчила та його товаришів за намічений напад в церкві. Розлючений ізза невдачі свого пляну Сінчило враз зі своїми при-

хильниками публично виреклися Зєдинення в церкві св. Духа. Почалась отверта боротьба против тих, що остали вірними кат. Церкві, особливо проти Рутського, Йосафата й молодих Василян.

Тяжка боротьба з незєдиненими Рутський архимандритом

Виленські братчики, що під проводом Сінчили відреклись Унії, не вдовольнилися цим актом та письменною заявою, яку видали, але почали явну агітацію проти Унії і митрополита. Громадили нарід, де могли, виступали з обуренням против Зєдинення, клеветали митрополита та єпископів. Під впливом цеї агітації дійшло до того, що майже ціла Білорусь відступила від Унії і виповіла послух митрополиті. При Зєдиненню остали тільки катедральні церкви та монастир Пресв. Тройці.

Тимчасом митрополит, довідавшись про поступки Сінчили, вислав з Варшави письмо на руки Рутського, яким позбавив Сінчилу гідности архимандрита й виключив його з Церкви. Про те повідомив митрополит теж міський уряд у Вильні та поручив йому відібрати ті церкви, що їх парохі відступили від Зєдинення. Та однак з волею митрополита ніхто не числився. Здавалось, що для Унії приходить кінець.

З початком 1609 р. відбувся сойм у Варшаві. На цей сойм вже заздалегіть приготовлялися незєдинені. Старалися зєднати собі послів то намовами то перекупством, щоби тільки висєднати від сойму рішення скасування Унії. І справді сойм віднісся до справи Унії дуже неприхильно. Видав рішення, що кожна сторона, себто зєдинені і незєдинені, мають задержати при собі ті церкви, що

їх в тім часі посідають. Для Зєдинення був це великий удар, бо в тім часі посідали зєдинені дуже мало церков. Против цього рішення виступив митрополит Потій і під впливом його зворушливої промови король Жигмонт III. додав до рішення сойму таку заввагу: »Якщо котра сторона заявила зглядом другої сторони по соймі 1607 р., то покривджена сторона має право віднести до духовного відділу при Трибуналі литовським або коронним«.

В часі соймових нарад митрополит Потій порозумів, що вже бракує йому сил до боротьби за Церкву та що конечно треба йому помічника. Тому іменував Рутського архимандритом монастиря Пресв. Тройці й вистарався в короля за твердження цього іменування. Митрополит візвав Рутського до Варшави і там передав йому іменування на архимандрита. Повернувши з Варшави, тяжко захорів на пораження (параліж). Видавалось йому, що не вийде з цеї недуги. Та однак горяча молитва монахів зворушила Боже милосердя. Рутський виздоровів, хотяй не цілком. Недуга залишила свої сліди до самої смерти. Та це не перешкоджувало Рутському в праці.

Незадовго після того, як Рутський обняв архимандрію, повернув до Вильна Сінчило. Хоч митрополит викляв його, а король заборонив йому вступу до Вильна, Сінчило почав відправляти торжественні богослуження та проголосив, що сойм признав йому право до архимандрії при монастирі Пресв. Тройці. Та не тільки це. Маючи за собою міщанство, а по части теж міський уряд, постановий знова силою опанувати монастир Пресв. Тройці.,

Зібравши достаточне число однодумців, головно з поміж міщан та міського шумовиння, по-

становив виконати свій плян дня 9 березня ст. ст. в свято 40 Мучеників. Цього дня відправлялось в церкві Пресв. Тройці торжественне богослуження. Коли монахи після богослуження виходили в церкви, побачили перед церквою велику товпу людей на чолі з Сінчилом. Рутський, порозумівши, на що заноситься, вийшов враз з Йосафатом і запитав Сінчила, що має означати цей напад. Та як тільки вимовив ті слова, ціла товпа вмить розбіглась, неначе б побачила цілу армію війська. Якийсь дивний страх опанував товпу. Яка була причина цьому?

Історики Корсак, Суша та інші подають, що саме тоді, як незєдинені під проводом Сінчила зібрались перед церквою і готовились до нападу, побожна монахиня, Ігуменя Василіянок у Вильні, Василісса Сапіга, мала видіння й бачила, як 40 Мучеників під проводом св. Василія явились перед церквою і прогнали напасників. Це чудо відмалювано опісля над дверми монастиря.

Але й тепер ще Сінчило не успокоївся. Щораз то новими змовами, інтригами й судовими процесами намагався відібрати в своє посідання монастир Пресв. Тройці. Та однак всі його старання розбились о тверду мов скала енергію і витревалість митрополита й Рутського. Вкінці мусів уступити.

Єпископ-помічник

Митрополит Іпатій Потій, знеможений старістю і працею, прочував свій недалекий кінець. Йому дуже лежала на серці доля Унії, тому почав розглядатись за помічником у заряді митрополії, що став би його наслідником. Кращого помічника й наслідника від Рутського не міг він

найти. Тому в червні 1611 р. іменував Рутського своїм єпископом - помічником, даючи йому титул галицького єпископа та уділив йому єпископського свячення. Рік пізніше 1912 р. передав йому заряд митрополії.

Іменування Рутського єпископом з правом наслідства піднесло на душі зєдинених. Вони бачили, що після смерти великого борця за Унію, митрополита Потія, Унія буде мати великого оборонця в особі Рутського. Окрім цього й те, що Рутський був природним наслідником митр. Потія, усувало всяке замішання, що моглоб повстати по смерті митрополита.

Галичина у тім часі була ціла православна. Ледви малий гурток зєдинених находився у Львові. Тому титул галицького єпископа, що його надав митрополит Рутському, не мав практичного значіння. Тим хотів митрополит заявити, що він не зрікається своєї власти над галицькими вірними.

Занятий управою митрополії, не занедбував Рутський теж управи монастиря. Яко архимандрит старався він далі ревно про належне духовне виховання молодих Василіян. Але не тільки духовно-аскитичне виховання монахів лежало йому на серці. Незєдинені почали вести боротьбу против Унії письмами, яких появилось много. Провід в тім полемічнім, протиунійнім письменстві мав незвичайно спосібний і талановитий письменник Мелетій Смотрицький. Треба було теж і зі сторони зєдинених добрих письменників, що могли б параліжувати вплив незєдинених. Вправді митрополит Потій і сам Рутський видали кілька письм в обороні Зєдинення, збиваючи закиди противника, але то все було за мало. Конечно треба було більше письменників - полемістів в обороні

Унії. Та щоб добре писати, треба мати велику науку. А вчених на Русі не було, бо не було ні шкіл ні учителів.

Супроти цього Рутський постановив умістити якесь число молодих Василян в чужих школах. Випросив в латинських єпископів те, що вони прийняли по кілька Василянських студентів до своїх семинарій. Так само і єзуїтські школи, які тоді стояли дуже високо, не відмовили місця для Василянських богословів.

Монастир Пресв. Тройці наповнявся щораз більше. Зі всіх сторін молодь горнулася до монастиря, щоби посвятитись Службі Богови і своїй Церкві. Свято Троїцький монастир вже був за тісний. Треба було оглянутись за новим монастирем. І Боже Провидіння подбало про нього. Білоруський шляхтич Григорій Тризна вибудував монастир для своєї доньки, що хотіла посвятитись Богови, в місті Битені, новгородського повіту. Там вона, зібравши коло себе кілька товаришок, почала вести монаше життя і піддала свій монастир під духовний провід виленських Василян. Однак тому, що Битень був далеко від Вильна, цей духовний провід не міг бути вдоволяючий. Тому Рутський переніс монахинь з Битеня до Вильна, де вже лекше було Василянам подбати про їх духовний провід, а монастир в Битені подарував Тризна Виленським Василянам. Першим ігуменом цього монастиря іменував Рутський св. Йосафата. В короткім часі, бо 1616 р. св. Йосафат придбав новий монастир з чудотворною іконою Божої Матери в Жировицях. Це вже був третій зєдинений монастир.

Митрополит київський і галицький

Дня 13 липня 1613 р. помер батько Зєдинення, много заслужений митрополит Іпатій Потій. Його наслідником мав стати Йосиф Рутський. І справді Апостольська Столиця і польський король затвердили його в тій гідності і він 28 червня 1614 р. обняв становисько київського й галицького митрополита.

Від початку XV століття митрополити перебували все на Білоруси, у Вильні або в Новгородку. З Київом не мали майже ніякої лучности. Йосиф Рутський, обнявши митрополичу столицю, постановив відступити від цієї традиції і відвідати Київ, а передовсім заняти свою властиву катедральну церкву св. Софії і тим способом закріпити права зєдинених до київської митрополії. А це не була така легка справа. Цілий Київ і Київщина стояли твердо при православю. Зєдинених там не було. Рутський розумів добре, що незєдинені не віддадуть без опору катедри св. Софії, що там можуть стрінути його великі зневаги, а навіть смерть. Та однак це не відстрашило його від виконання свого заміру.

Взяв зі собою св. Йосафата та вибрався до Києва. Подорож була дуже тяжка. Треба було їхати лісами, багами та степами. Властивих доріг майже не було. На нічліги треба було задержуватись в придорожних коршмах або селянських хатах. Щасливо перемогли всі труднощі й прибули до столиці України. І тут теж все пішло щасливо. Митрополит без ніякої майже трудности заняв церкву св. Софії в своє посідання, а крім цього вдалося йому навести до Унії посадника Києва Баталію і двох священиків. А св. Йосафат відважився піти до самого гнізда незєдинених,

Київо - печерської Лаври й там з церковних книг виказав, що тільки католицька віра є правдивою Христовою вірою. Православні монахи вислухали його спокійно та не ділали йому ніякої пакости. Рутському вдалось теж обняти в посідання Видубицький монастир в Київі, де помістив кількох Василиян з Вильна, що почали місійну працю в самім серці України. До обслуги катедри св. Софії прислав теж 4 Василиян з Вильна.

Доконавши цього діла, забрався митрополит Рутський до скріплення Унії у внутрі, де вона вже прийнялася, щоб мати опісля силу поширити її в інших сторонах. Ціла його праця йшла в отцих напрямках: 1. Реформа й піднесення з упадку Василиянського Чина. 2. Праця над піднесенням освіти й морального стану світського духовенства. 3. Боротьба з незєдиненими. 4. Оборона української Церкви та східного обряду перед душехватством латино-польського духовенства. Про оці поодинокі галузи діяльності митрополита Рутського буде далі мова.

Віднова монашого життя

Хто не знає, яке велике значіння для християнства мають монастирі й монахи? Монаший стан то вицвіт християнства та найкрасший овоч Христової Євангелії. Монахи та монахині, заховуючи не тільки Божі заповіді, але й теж євангельські ради, віддають себе вповні на службу Богови, вирікаючись усяких земських справ і інтересів. Вони нічим не привязані до світа ні до землі, можуть посвятитись цілком молитві та праці для Бога й людей. Тому то з монастирів вийшло найбільше число місіонарів, що міліони людей навернули до

Христа. Народ, що має в себе чисельні монастирі, а в них много побожних і ревних монахів та монахинь, є безпечний під оглядом свого релігійного життя, бо ті монастирі то твердині, що об них розбиваються всі напади темних, ворожих сил.

Розумів це дуже добре митр. Рутський. Він, пробуваючи ще на Заході, пізнав добре значіння добре зорганізованого монашого життя для заховання й піддержання релігійного життя в народах. Він знав, яку велику поміч міг би мати в своїх апостольських трудах над поверненням церковної єдності в Україні, наколи б мав чисельних і добрих монахів-помічників. Та на жаль їх не було. Монаше життя в українських землях за часів розєднання майже зовсім завмерло. Були монастирі, були й в них монахи, але вони не жили по монашому уставу.

Рутський ще пробуваючи в Римі на студіях, перенявся гадкою реформи й віднови Василіянського Чина. Він добре знав, яке значіння має цей Чин для східної Церкви, передовсім тому, що з цього Чина виходили усі єпископи. Тому він справедливо думав, що хто зреформує Василіянський Чин, через нього зреформує і український єпископат, а через нього всю Церкву. Вже тоді в Римі обдумував він спосіб цієї реформи. Бажав відновити його на взір західних Чинів. Свій намір виявив він найвисшим церковним достойникам, а мабуть самому св. Вітцеви. Думка про ту реформу не покидала його після повороту до Вільна, аж доки вкінці сам не вступив до Василіянського Чина і разом зі св. Йосафатом не почав активно переводити цієї реформи.

В часі, як Рутський вступив на митрополичий престіл, монастир Пресв. Тройці під проводом свого нового архимандрита св. Йосафата блеснів

святістю життя і ревністю в захованню монаших правил. Під впливом цього монастиря відновились в своїм духовнім життю монастирі в Минську й Новгородку та повстали нові в Битеню та Жировицях. Однак лихо було в тім, що кожний із цих монастирів жив своїм власним життям, сам для себе. Не було ніякої лучности між монастирями, тому й карність у них удержувалась з великими труднощами.

Ця шкідлива організація Василянського Чина дуже журила Рутського. Тому він постановив злучити поодинокі монастирі в одну органічну цілість і над всіми монастирями установити одного найвищого настоятеля, як це було у всіх західних Чинів. Та такої суттєвої зміни не міг він перепроводити відразу. Почав приготувляти її поступово тим, що в новозаложенім битенському монастирі установив спільний новіціят для всіх відновлених монастирів. Не маючи однак відповідних монахів-священиків, що могли б провадити цей новіціят, попросив генерала ОО. Ісусовців о двох священиків з цього Чина на провідників новіціяту.

Як вже в цей спосіб поклав першу основу під централізацію, себто злуку всіх монастирів, постановив довести діло до кінця. В тій цілі скликав настоятелів всіх монастирів на загальну раду (генеральну капітулу) до Рути під Новгородком. В тій капітулі, що тревала 6 днів, від 20 до 26 липня 1617 р., в якій брав участь теж св. Йосафат, постановлено, що всі Василянські монастирі творять одно Згромадження. Головним настоятелем всіх монахів має бути Протоархимандрит, якого вибирає загальна капітула на ціле життя. Настоятелі поодиноких монастирів мали бути установлені на означений час. Митрополит є протектором Чина і затверджує вибір Протоархиман-

дрита. Ухвалено теж спосіб вибору найвисшого настоятеля, як теж і інших настоятелів, спосіб прийняття новиків та їх виховання і постановлено, що загальна капітула Чина має відбуватись що чотири роки.

Тим способом положено головні основи під реформу Чина. Тепер митрополит приступив до внутрішньої організації його, укладаючи правила життя монахів. На слідуючій капітулі 1621 р. Рутський предложив вже готові правила, які ця капітула затвердила і прийняла. Ті правила означували докладно обовязки так настоятелів як і підчинених, означували докладно спосіб життя монахів і напрямні їх праці. Ті монаші правила затвердила Апостольська Столиця 4 лютого 1624 р.

Досі монахи на Сході провадили так зв. контемплативне життя, це є життя віддане тільки власному освяченню, молитві й покуті. Митрополит Рутський, бачучи великі потреби східної, української Церкви, відступив в своїх правилах від цього звичаю. Вправді кладе він великий натиск на це, що кожний монах має передовсім старатись про свою власну святість, але при тім поручає монахам, щоб вони трудились теж і для спасення других людей через місії, проповіді, сповіди та школи. Передовсім на навчання і виховання молоді у школах кладе він велику вагу. Щоб це виховання принесло як найкращі овочі, вистарався митрополит в Римі о дозвіл закладати у Василіянських школах Марійські Дружини, які так гарно процвітали у західних монаших школах. Тим став він першим основником і творцем Марійських Дружин молоді на українських землях. З цього видно, що ця реформа Рутського дала Чини нові зовсім нові основи життя. Дотепер українські монахи навіть не звали себе Василіянами, а

тільки монахами або черцями. Дперва від реформи митрополита Рутського почали називати себе Василями. В Чині зросла побожність, вірність своїм обітам, апостольсько-місіонарський дух та привязання до католицької Церкви. Митрополит Рутський не помилився. Відновлений Чин дав йому найкращих помічників в духовній праці.

Старання над піднесенням освітнього й морального стану світського духовенства

Як тільки митрополит Рутський поклав тревалу основу до внутрішнього відродження і скріплення Василянського Чина, звернув він свої очі на світське парохіяльне духовенство. Воно находилось тоді в ще більшій занепаді, як монаше духовенство. Про те ми вже згадували на початку цієї книжки, тому не будемо тут описувати цього занепаду світського духовенства. Освітній та моральний стан парохіяльного духовенства був дуже низький. Та дивуватись цьому нема чому, бо цього духовенства ніхто не виховував, ніхто не образивав, бо не було ніяких шкіл.

Тому першим ділом Рутського для піднесення свого духовенства було оснування кількох шкіл. Вже 1616 р. заложив він дві школи для кандидатів до духовного стану при монастирях в Минську й Новгородку, де звикло сам проживав. Незабаром теж оснував школи при монастирях в Жировицях, Володимирі й Боруни. Видатки злучені з оснуванням і удержанням цих шкіл покривав по більшій частині із своїх власних фондів.

Та однак ті школи, яко початкові, не могли дати такої освіти, якої потребували будучі па-

стирі. Тож митрополит продумував усе над тим, щоб оснувати висшу школу для будучих священиків, духовний семинар. Та на це треба було великих грошей, а їх не було. Щоб роздобути фондів, почав митрополит старання через Апостольську Столицю і Нунція в Польщі в спадкоємців князя Острожського о віддання деяких посілостей луцької єпархії, що їх неправно забрав князь Константин Острожський. Та ці змагання були безуспішні. Спадкоємці князя Острожського були вже латинниками і несправедливо загарбані маєтки записали латинським монастирям. Але це не зразило митрополита. Він удався до Папи Урбана VIII. представляючи конечну потребу духовного семинаря. Папа жертвував із своїх фондів 1000 скудів (5000 франків), а враз з тим візвав всіх українських єпископів, щоб помогли митрополитові в його похвальнім ділі.

В осені 1626 р. митрополит скликав всіх єпископів до Кобриня на синод, що мав рішити справу оснування духовного семинара. Сам митрополит жертвував на ту ціль 10.000 золотих, а всі єпископи обіцяли теж поміч по своїй спромозі. Всі зреформовані монастирі обов'язались платити на семинар через 4 роки осьму часть своїх прибутків. Небавом і отворено цей семинар в Минську.

Побіч справи отворення і удержання духовного семинаря занялись зібрані в Кобрині єпископи під проводом митр. Рутського справою церковної карности. А та справа потребувала конечно упорядкування. Карність поміж духовенством упала зовсім. Та й не диво, бо не було кому чувати над нею. Єпископи перед зєдиненням зовсім не займалися своїм духовенством. Вони дбали тільки про матеріяльні та маєткові справи свої і своєї рідні. Єпископське становисько ува-

жали тільки як джерело доходу, а про його духовну сторону зовсім не журились. Бували випадки й то не рідкі, що єпископ не мав навіть духовних свячень, був зовсім світською людиною. Тож не дивно, що серед таких умовин заникла теж карність поміж низшим духовенством.

Митрополит знав це й старався тому зарадити. Однак в короткім часі годі було змінити те, щоросло віками. Постановив передовсім підтяти корінь усеї некарности й неладу, а ним було святокупство (симонія). Кожний церковний уряд чи становисько міг одержати цей, хто за нього заплатив. З цієї причини парохії та інші церковні уряди діставались в руки негідних. Якраз це найбільше смутило ревного митрополиту. Тому за його старанням церковний синод в Кобрині видав острі закони проти симонії з загрозою тяжких кар на тих, що відважилися б підкупством добувати собі церковні уряди. Окрім цього цей синод видав много інших розпорядків для повернення церковної карности. Постановлено там теж, що всі єпископи мають що року здавати митрополитові звіт про стан своїх єпархій, а митрополит знова такий звіт буде посилати до Риму. Прішнено в відправі церковних богослужень триматися стисло приписів і звичаїв східного обряду. Що чотири роки мали всі єпископи збиратись на синод.

Ось тільки то зділав митрополит Рутський для піднесення освітнього й морального стану духовенства. Здається, що це не багато. Та однак, як возьмемо під увагу тодішні умовини, мусимо признати, що це були справді великі й нечувані в українській Церкві реформи й тільки такий великий ум, як Рутського, міг забратись до того діла.

Боротьба з незєдиненими

Найтяжшу працю мусів підняти митрополит Йосиф Рутський в обороні загроженої Унії.

В часі, як Рутський вступив на митрополичий престіл, в церковній області було досить спокійно. Тільки від часу до часу траплялись деякі сутички поміж православними і зєдиненими. Тому митрополит міг перші літа свого владництва посвятити внутрішньому скріпленню релігійного життя, особливо серед духовенства. Він теж поставився, що опорожнені єпископські катедри заняли владики, щиро віддані справі зєдинення. Всі вони трудились в дусі митрополита та багато причинились до поширення і скріплення св. Унії. Здавалось, що незабаром усі православні приступлять до зєдинення і на Україні настане справді одно стадо й один пастир. Та ворог не спав.

Противники зєдинення, що зі смертю князя Острожського втратили свого провідника, почали оглядатись за іншими помічниками й протекторами в боротьбі з ненависною Унією. Вдалось їм приєднати собі козаків. Це була велика поміч для незєдинених. Запорожська Січ творила тоді велику військову силу в Україні. З козаками числились і польські королі, що потребували їх у війні з турками. Козаки були щиро привязані до своєї православної віри. Але вони в релігійних справах були майже зовсім неосвідомлені, цінили в своїй релігії більше зверхній обряд ніж саму її суть, тому легко було підбурити їх проти зєдинення, представляючи його яко запропащення православя. Кермуючись ворожим наставленням зглядом Унії, козаки почали нападати на зєдинених, особливо священників й монахів. Ці напади кінчились нераз криваво.

Сіллю в очах незєдинених було це, що в Київі, самім осередку православя, катедра св. Софії і Видубицький монастир були в руках зєдинених. Ігумен цього монастиря, Антін Грекович, сміло й отверто боронив св. Унії і тому стягнув на себе найбільшу ненависть православних. Та ні вони самі ані підбурені ними козаки не мали ще відваги отверто кинутись на монастир і сплямити свої руки кривавим проступком. Та незабаром в Київі найшовся чоловік - чужинець, що підбурив православних, особливо козаків до кривавого переслідування Унії. Це був єрусалимський патріярх Теофан.

Він прибув на запрошення російського царя до Москви 1619 р. і там висвятив батька цього царя Філярета на патріярху. Повертаючи з Москви, задержався в Київі і почав відразу підбурювати міщан і козаків проти Унії і уніятів. Та найбільший заколот спричинив він тим, що дня 15 серпня 1620 р. висвятив в Київі цілу православну єрархію на місце католицької, а саме митрополита Йова Борецького і шістьох єпископів, призначуючи їх на ті столиці, які займали католицькі (уніятські) єпископи.

Цей поступок Теофана був навіть із православної сторони незаконним тому, що він яко єрусалимський патріярх не мав ніякої власти (юрисдикції) над українською православною Церквою, а по друге, що він чужинець зділав це без відома й навіть против волі польського короля, який сам тільки міг іменувати православних єпископів. Зділав він це передовсім на жадання козаків, сподіючись, що вони заступляться за ним, наколи б грозила йому яка кара зі сторони польського уряду. А козаків потребувала саме тоді польська держава, бо грозила нова війна з Туреччиною.

Можна собі легко уявити, який неспокій та замішання запанували в українських землях, як в кожній єпископській столиці появився висвячений Теофаном православний єпископ і почав підбурювати народ ще неутверджений в єдиненні против свого законного єпископа та против Єдинення. Особливо рухливим і трудящим у тім згляді показався Мелетій Смотрицький, якого Теофан призначив на архієпископа в Полоцьку, де властивим архієпископом був св. Йосафат. Окрім цього Теофан зорганізував заговор на життя митрополита Рутського й вислав 70 заговорників, що мали його вбити.

Вправді король не узнав неправу висвячених єрархів і засудив їх на прогнання, а митрополит виключив їх з церковної спільноти, але вони не дуже тим переймалися. Політичні умовини сприяли їм. Недавно Польща потерпіла велику невдачу у війні з Турками під Цецорою. Ціла держава готувалась до нової рішальної війни. У тій війні велике значіння мусіла мати 40 тисячна козацька армія, яка однак під проводом гетьмана Петра Конашевича заявила, що тоді стане по стороні Польщі, як король потвердить нову православну єрархію. Очи всіх були звернені на наближаючийся сойм, що мав ту справу вирішити. Незєдинені вислали на цей сойм велику делегацію під проводом гетьмана Конашевича та висвяченого Теофаном єпископа Курцевича. Щоб мати більшу силу, злучились вони з протестантами.

Митрополит Рутський, дізнавшись про заходи православних, поспішив до Варшави в товаристві св. Йосафата, архієпископа полоцького, щоби боронити справи Унії. Сойм відбувався на початку 1621 р. Видавалось, що справа Унії пропадає, бо против неї були не тільки православні та протестанти.

стантські послы, але й деякі католики, не виключаючи навіть деяких римо-католицьких єпископів. І так було б сталось, як би в обороні Унії не став Рутський. Його світла промова, виголошена на соймовім зібранню вратувала святе діло Зєдинення.

Тому що противники Зєдинення видвигали головно ту трудність, що Зєдинення принесло державі неспокій і замішання, митр. Рутський заявив, що ані він, ані зєдинені єпископи не викликували неспокою в краю. Противно був цілковитий спокій аж до часу, як появився Теофан і против всякого закона установив православну єрархію. Далі вичислив, які користи принесло св. Зєдинення і як глибоко запустило воно коріння та заняло широкі круги, мимо того, що уряд не давав майже ніякої помочі. Всі визначніші українці — говорив — стали уніятами, нема міста, де б їх не було, а деякі міста, а навіть цілі провінції приступили всі до Зєдинення. Всі єпископи, окрім львівського, є вже в єдності з Апостольською Столицею; Василянський Чин і святість його членів зростає щораз більше і через них поширюється св. Зєдинення. Закидають нам — сказав — що шукаємо крови. Не ми її шукаємо, а противно вже не одного з наших монахів убили незєдинені. Пригадав, що 70 розбишак чигає на життя його і підчинених йому єпископів, але »Бог мені свідком — кінчив — що радше позбавлять нас життя ніж наших престолів. В католицькій державі і під католицьким королем загрожене наше життя тому, що ми католики«.

Під впливом цієї мови та за старанням папського Нунція, король не згодився на скасування Унії, як цього хотіли її противники, але лишив теж в спокою і ворохобних єпископів і вони далі

ширили заколот. Цей заколот і неспокій зростали чим раз більше, а з цього зростала нова загроза, щоб державні чинники, що дотепер відносились прихильно до Унії, не знеохотились та не відвернулись від неї. Рутський боровся з цією небезпекою і як міг, старався їй запобігти. При тім, бачучи, що сам не має сил оборонити справу Зєднання, звернувся до Риму з просьбою о поміч. І одержав її. Папа Григорій XV вислав на сліду-ючий сойм в 1623 р. свого особного легата, що спільно з Нунцієм мав боронити справу Унії.

Сойм 1623 р. був ще більш бурливий, як попередний. Незєдинені старались всіми силами повалити Унію. Передовсім старались оклеветати зєдинених єпископів, що вони вносять заколот до краю, що через них увесь неспокій. Сойм постановив полагодити справу Унії компромісово. Вибрано комісію, що мала рішати всі спори між зєдиненими та незєдиненими. Головою цієї комісії став примас Гембіцький, що був ворожо настроєний зглядом зєдинених. Обі сторони могли вносити до цієї комісії жалоби на свої кривди.

Незєдинені відразу скористали з цього права й засипали комісію ріжними скаргами. Навіть фальшивий митрополит Йов Борецький та Смотрицький прибули особисто до Варшави зі скаргами на митр. Рутського та зєдинених єпископів. Тяжке завдання мав митр. Рутський виказати безосновність їх закидів. Він не тільки доказав, що закиди незєдинених не мають ніякої основи, але противно виказав цілий ряд насильств, яких незєдинені допустилися над зєдиненими. Однак комісія не признала повної слушности зєдиненим, а порішила скликати мішаний синод, зложений зі зєдинених і незєдинених єпископів. Цього налякалися Борецький і Смотрицький та тайком виїхали

з Варшави. І так ціла справа остала нерішена. Майже цілий сойм звернувся против Унії, один тільки король станув в її обороні. Але серед сучасних умовин не міг він багато зділати.

Одинокую підпорою і надією Рутського була Апостольська Столиця. Митрополит інформує її докладно про всі свої журби й труднощі, пише безліч листів до Папи, кардиналів та своїх приятелів в Римі і просить, щоб вони не опускали зі своєї опіки справи Зєдинення. Більша часть тих листів заховалася до сьогодні. Вони свідчать про велику ревність для Божої слави і спасення повірених своїй опіці українських душ, а також про незвичайний його ум та велику освіту.

Серед тих журб про дальшу судьбу Церкви і боротьби митрополита з незєдиненими одержав він при кінці 1623 р. страшну вість: Дня 12 листопада православні, підбурювані довший час через незаконно висвяченого й призначеного на Полоцького архієпископа, Мелетія Смотрицького, убили в Витебську, підчас архипастирської візитації, властивого архієпископа Полоцького, Йосафата Кунцевича. Ця вістка дуже скоро перелетіла цілу державу. Але найболючішим відгомонам відбилася вона в серцю митр. Рутського. Адже Йосафат був його найщирішим приятелем і найревнішим співробітником. Завдяки його ревности, а передовсім святости його життя, його архієпархія майже уся стала католицькою. Там релігійне життя зростало щораз більше. Попсував те все Смотрицький своїми письмами та бунтівними мовами і довів до цього, що горстка заслплених міщан не зжахнулася сплямити своїх рук мученичою кровю святого архієпископа. Пізніше Смотрицький пізнав свій блуд і щиро опісля покутував, навернувшись до католицької віри.

З розказу короля винні злочину убійства свого архипастиря понесли тяжку кару. Православних, головно їх провідників, що після убійства св. Йосафата поховались, огорнув страх. Всі майже впливові люди в державі, що дотепер відносились рівнодушно а навіть ворожо до Зєдинення, починають інакше глядіти на нього. Таким способом саме Провидіння прийшло в поміч Рутському.

Мученича смерть св. Йосафата натхнула українських єпископів таким запалом, що згромаджені на похоронах мученика, заявили: »Всі ми готові віддати своє життя і кров за католицьку віру«. Як в перших століттях християнства, за часів переслідування, кров мучеників була посівом нових християн, так теж і кров св. Йосафата стала причиною розросту св. Зєдинення. Це показалось передовсім в єпархії Святого, на Білій Руси. Коли 1624 р. наслідник Святого, Антін Селява, обняв його престіл, не стрінувся з ніяким опором зі сторони незєдинених. Він заявив опісля, що найшов в єпархії більше зєдинених, ніж його попередник незєдинених, як вступав на свій престіл. Від цеї пори Полоцьк і Витебськ стояли твердо при Зєдиненню.

Тимчасом в Київі протимитрополит, що його висвятив Теофан, Йов Борецький, постановив знищити одинокий осередок Зєдинення, Видубицький Василянський монастир. Дня 15 червня 1622 року скликав він великі збори козаків і на них візвав їх до оборони православя та знищення зєдинених. Підбурені козаки напали на монастир, убили Ігумена Антона Грековича, а інших монахів вивезли до Трехтимирова й замкнули їх у в'язниці. Аж після довшого часу за старанням Рутського освободили їх, наказуючи їм вступу до

Київа. Православні відібрали теж катедру св. Софії.

Якийсь час після смерти св. Йосафата незєдинені успокоїлись і перестали своїх нападів на зєдинені церкви. Мимо цього від часу до часу такі напади траплялись. Та Зєдинення мало свого заступника в особі короля Жигмонта III і з тим мусіли числитись всі вороги Унії. Та цей зглядний спокій не тревав довго. Король Жигмонт помер 1632 р. а по нім наступив король Володислав IV. Цей вже не був так прихильно успособлений для Зєдинення. І з того скористали православні. Вони сейчас удались до нового короля зі своїми скаргами. Король, що не оказував великого заінтересовання для релігійних справ, а носився з великими політичними плянами, уважав за найважніше привернути на першій місці спокій в державі. Тому видав декрет, яким постановив: Незєдинені можуть свобідно визнавати свою віру: посідати, будувати, направляти свої церкви, семинарі, шпиталі і т. п. Ті церкви, що їх тепер посідають, мають затримати. Епархія луцька, перемиська й мстиславська мали в цілости перейти в руки православних. Ця послідна (мстиславська) мала утворитися щойно з части архієпархії полоцької Єдність віри, за яку проляв кров св. Йосафат, мала в цей спосіб зникнути й то в його архієпархії. Король установив теж комісію, що мала означити, які церкви й монастирі припадуть зєдиненим, а які незєдиненим. А що до цієї комісії призначено двох православних і двох рівнодушних для Унії латинників, можна було надіятись, що вона стане по стороні православних.

Митрополит Рутський заявив враз з відданими собі єпископами, що хіба під напором сили уступить, але добровільно не віддасть ні одної цер-

кви ані монастиря. Коли Радивил, провідник литовських протестантів, в імени комісії та при помочі кількасот озброєних протестантів і православних хотів відібрати у Вильні три церкви, Рутський станув на порозі у всіх архиєрейських ризах враз з духовенством і загородив вхід до святині. На приказ Радиви́ла уступити, відповів: »Ми є тут на це, щоби боронити наших церков і радше перейдете по наших тілах, ніж дозволимо збещестити це святе місце. Ми готові умерти в обороні тих жертівників, що їх віддала нам в опіку католицька Церква«. Церкви остали при зєдинених. З подібним опором стрінулися комісарі в Минську, Гродні і Солонімі.

Замір короля не вдався. Місто згоди, яку він хотів запровадити, його рішення стало причиною насильств і забурень.

Вкінці і король сам пізнав свою помилку і хотай не відкликав свого декрету, але не наставляв на його виконання. Бажав навіть привернути церковну єдність на всіх українських землях і в тій цілі носився з заміром утворити в Києві патріархат, залежний від Риму. Того самого бажав теж Рутський, а навіть поробив деякі заходи в тім згляді. Та однак на жаль ця його мрія не сповнилась.

Що в тих тяжких часах св. Унія помимо ворожого наставлення до неї найвисших державних чинників, а навіть польської єрархії, не заломилась, а противно вийшла скріплена, заслуга в тім митр. Рутського. Він мимо свого поважного віку та доскулюючих недуг був невтомимий та без страху в боротьбі за права своєї Церкви. Прегарне свідоцтво дає про нього папський Нунцій Вісконті, в своїм листі до кардинала Барберіні в Римі. Ось так він пише:

»Второпність і ревність митрополита Йосифа Велямина Рутського знані є вже Вашій Світлості звідки інде, але в тій так важній умовині (як король Володислав признав великі уступки для незєдинених) гідні є безсмертної памяти. Він трудився, як другий Ілія, не тільки, щоб відперти ворожі напади, але також, щоб піддержати духа у менше відважних у виду напастей ворогів. Потрібною була велика чеснота, щоби видержати такі переслідування; потрібним було теж і так велике переслідування, щоб пізнати таку чесноту. В поважнім віці, а ще більше умучений працею, не відтягався від оборони Божої справи, а спішив там, де була найбільша небезпека. Його мужність є ознакою, як великою є віра праведного. Постійність його будувала мене й тому з правдивою радістю лучив я свої змагання з його трудами«.

В обороні укр. Церкви та східного обряду

Серед цієї тяжкої боротьби, що її митр. Рутський мусів зводити з незєдиненими та їхніми прихильниками, найболючішим для нього було це, що мусів боронити своєї Церкви та своїх вірних перед тими, що з природи річи повинні були бути його приятелями та помічниками, то є з латинськими духовними, навіть єпископами. Боротьба з православними заострювала його мужність і відвагу, але боротьба з тими, що визнавали ту саму віру, болючо ранила його серце. Та однак, як добрий пастир свого стада, мусів підняти цю боротьбу. Його листи до Риму, в яких він говорить про ту справу, дуже сумні, начеб писані слезами.

Вже нераз згадували ми про це, що католицькі латинські єпископи тільки з деякими виїмками не

попирали Унії на соймах, а навіть нераз ворожо виступали проти неї. Вони легковажно а навіть згїрдливо відносились до українських зєдинених єпископів, а навіть до самого митрополита. Звичайний єпископ-помічник виленський не хотів признати митрополиті Рутському першенства перед собою на церковних торжествах. Ба навіть краківські латинські крилошани уважали себе висшими в гідности від українських єпископів і на похороні короля Жигмонта III хотіли йти перед ними.

Наколи так поводитись з єпископами, то що сказати про низше духовенство. Воно було цілком залежне від своїх патронів (коляторів), які без огляду на це, що Римська Столиця признала укр. священикам ті самі права, що мали латинські духовні, змушували їх до панщини на рівні зі селянами, до всіляких данин і оплат, а навіть до оплат за священичі відправи. Про ту справу так пише Рутський до Риму 1624 р.

»Часто роздирається наше серце ізза упокорень і погорди зі сторони латинників не тому, щоб ми мали жаль до них, але тому, що ми є людьми й ніщо, що є людським, не є нам чуже, ані ми не є звершеними. Дякувати Богу, що таке поступовання з нами не відвернуло нас від святого Зєдинення і за ласкою Божою не відверне нас ніколи, хотяй нас уважають за сміття. Не бракує й таких поміж висшими (латинськими) духовними, єпископами, а навіть монахами, які нам говорять часто в очі: радше знищити Унію, ніж її попірати«.

Та однак це ще не був найбільший смуток Рутського. Найбільше боліло його та наповняло його серце трівогою про дальшу судьбу Унії те, як він бачив, що найблагородніша та найзамож-

ніша часть його вівчарні, українська шляхта, переходила на латинський обряд і через це пропадала для своєї Церкви й свого народа. Вже й перед З'єдиненням укр. Церкви з Римською Столицею якась часть шляхти покинула свій обряд головно задля темноти укр. духовенства та неладу в Церкві. Інші знова зразились безустанними спорами з'єдинених з нез'єдиненими, головно після сойму 1623 р. коли видавалось, що Унія не вдержиться і не хотячи оставати в нез'єдиненню, переходили на латинський обряд. Були й такі, що мали деякі державні уряди або становиська й щоби їх певніше затримати для себе й для своїх дітей, переходили на латинський обряд. Але була теж і агітація зі сторони латинських духовників, що мала на меті перетягати українців на латинський обряд. Така агітація провадилась головно по школах.

Як відомо вже, українських шкіл в тім часі не було крім деяких низших, які удержували церковні братства. Тому уся майже шляхотська молодь мусіла учитись в польських школах, що їх удержували й провадили латинські духовники, головно монахи. Українські учні в тих школах наслідком безустанного приставання з товаришами латинського обряду, а також наслідком висмівання свого обряду через тих товаришів та підшептами учителів, далі правильної участі в латинських богослуженнях, відвикали від свого обряду та переходили на латинський. Митрополит 1624 р. доносить до Риму, що від заключення Унії 200 шляхотних учнів українців змінило обряд і дальше кожного року коло 100 осіб шляхотського походження покидає східний обряд і приймає латинський.

Загрижений та засумований будучністю своєї

Церкви, що для неї не щадив ні здоровля ні життя, не бачить Рутський іншої помочі, як у Апостольській Столиці. Від року 1621 до 1627 много разів у своїх листах представляє Апостольській Столиці шкоди, які поносить українська Церква через зміну обряду шляхтою і благає, щоб Апостольська Столиця видала наказ переходу з одного обряду на другий. В тих листах пише він, що наколи Рим не перепинить переходу шляхти на латинський обряд, ціла Унія виставить себе на сміх незєдинених, які вже закидають, що через неї українська східна Церква втратила найгарнішу свою окрасу, себто лицарський стан і стане хіба тільки мостом до латинізації, а тим самим знищення українського східного обряду.

Апостольська Столиця кілька літ не спішилась з виданням наказу, якого домагався Рутський. Причина тому була та, що латинські єпископи теж висилали до Риму свої звіти, в яких твердили, що Унія не має ніякого вигляду, що вона скорше чи пізніше провалиться, тому треба ратувати, що тільки можна, себто перетягати на латинський обряд. Запевняли також Петрову Столицю, що різниця обрядів в державі стає причиною непорозумінь, заколотів і суперечок та неспокою, а вкінці, що в східнім обряді є велика недостача образованих священників, що могли б розбудити й утвердити духа віри й побожності серед людей.

Вкінці таки Рутський осягнув те, що хотів. Його благальні письма, а ще більше вістка про мученичу смерть св. Йосафата склонила Папу до цього, що він рішучо станув по стороні Рутського і українських єпископів. В своїм письмі до короля Папа поручив йому горячо Унію і українських єпископів. При тій нагоді пригадав латинським єпископам та латинському духовенству, що укра-

їнські єпископи є їм рівні, а українське духовенство має ті самі права, що латинське.

Дня 7 лютого 1624 р. Папа Урбан VIII. видав наказ, що **„не вільно нікому, світській ані духовній особі, змінити обряд і переходити на латинський без особливішого дозволу Апостольської Столиці“**.

Так отже митр. Рутський одержав певного рода задоситьвчинення і бодай слабу надію, що зміна обряду перестане бути так загальною, як дотепер. На жаль перехід української шляхти до латинської Церкви тривав далі так, що українська Церква стратила майже всю шляхту. Вид цього відступства від рідного обряду найбільше засмучував Рутського в останніх літах його життя.

Останні літа

Як ціле своє життя, так і останні свої літа перебув Рутський серед безустанних трудів та смутків. Одиноким ясним промінням його старости була надія, що побачить на вівтарі як святого свого найліпшого приятеля і помічника в праці, св. Йосафата. Саме в Римі відбувався його беатифікаційний процес. Та однак цей процес протягнувся і Рутському не довелось дожити хвилі проголошення Йосафата Кунцевича блаженним.

Ще 1623 року удаючися на сойм до Варшави серед лютої зими, Рутський підпав параліжови, що убезвладнив його лівий бік. З цеї недуги вже ніколи не вийшов. Окрім цього терпів і на інші недуги, особливо на жовчеві каміння. Та ті всі терпіння не зменшили його енергії та не повздержали цього майже сімдесятьлітнього старця в його праці. Мимо свого віку та тяжких недуг він в

нічим не зміняв способу свого життя. Ніколи не їв мяса, спав дуже мало і то на твердім ліжку, часто цілими днями не приймав ніякого корму. Його незломна воля тримала його слабе тіло в залізнім ярмі. Мало перебував в дома, а майже увесь час подорожував по своїй єпархії, загривав і утверджував всіх у вірі та єдності і любови до Бога й своєї Церкви. Коли часом стримували його від праці понад сили та просили, щоб уважав на себе, відповідав: »То таку любов маєте до мене, що хочете продовжити моє вигнання на цій землі? Буду жити, доки мені Бог призначив. В своїм способі життя не зміню нічого. Господи Боже — додавав — Ти знаєш, що не бажаю довше жити; справді не бажаю«.

Свою смерть прочував. Коли 1627 р. підчас тяжкої недуги Рутського розійшлась поголоска, що він помер та це дійшло до його відомости, як теж і те, що незєдинені тішаться з цього, відповів: »Скажіть їм, що не умру скорше, як за десять літ«.

Перед смертю хотів ще зійтись разом зі своєю духовною ріднею і в тій ціли скликав загальну капітулу Василянського Чина. Як вожд, що здає провід в інші руки, хотів ще справдити стан своєї армії, що її 30 літ провадив до боротьби. Яко місце цієї капітули вибрав святотроїцький монастир у Вильні, де колись разом зі св. Йосафатом ставив перші кроки в монашім життю.

Після відбутої капітули виїхав з Вильна трудитись далі над своїми вірними, заявляючи, що умре в дорозі і що його наслідник одержить всі його річи. Так і сталось. На початку 1637 р. задержався в Дермані на Волині і там списав свій тестамент. Це було 28 січня, а вже 5 лютого цього року відійшов до вічності. Святим було його життя, святою була теж і його смерть.

До весни тіло покійного митрополита оставало в монастирі в Дермані. Доперва весною спроваджено тіло до Вильна. По дорозі сумний похід з мощами великого Покійника затримувався у визначніших містах. Найдовше задержався похоронний похід в Пинську. Там на жадання вірних отворено домовину Покійника і стверджено, що його тіло, мимо того, що від смерти минуло кілька місяців, остало зовсім незіпсуге й не видавало ніякого прикрого запаху. Через 15 днів виставлено його в церкві. Народ тиснувся до нього увесь час. І зєдинені і незєдинені цілували руки великого Покійника. Коли опісля похід з мощами наблизився до Вильна, властивої столиці митрополита, напругтив нього вийшли усі мешканці міста без ріжниці віроісповідання, а також духовенство обох обрядів. Похоронено його в церкві Пресв. Тройці.

Тіло митрополита Рутського спочивало там до 1655 року. В тім часі москалі заняли Вильно, впали до церкви Пресв. Тройці, забрали домовину з тілом Рутського і вивезли її не знати де. І до сьогодні не знаємо, що сталося з тими дорогими кожному українцеві-католикови мощами. Так пімстились москалі над Рутським за його ревність в поширенню св. Зєдинення. Коли вступив до монастиря Пресв. Тройці, ледви кілька осіб у Вильні признавались до Зєдинення. Вмираючи оставив майже три міліони вірних зєдинених зі св. католицькою Церквою. Ось це найкращий овоч трудів і терпінь Йосифа Велямина-Рутського.

Заповіт митрополита Рутського

Старались ми подати, о скільки можна, вірний образ великого пастиря, найбільшого митропо-

лита, якого мала українська земля, Йосифа Рутського. Та однак цей образ не був би викінчений, як би ми не подали ще передсмертного заповіту цього великого мужа. В нім особливо відбивається велика душа Рутського, що так горячо любила Бога і Його святу Церкву. Ось слова цього заповіту:

Я, Йосиф Велямин Рутський, негідний митрополит київський, галицький і цілої Руси, є покликаний перед суд Бога, щоб здати рахунок зі всіх слів, думок і діл з шістьдесять трьох літ життя і щоб почути засуд, що жде мене. Дрожу цілий, бо треба дрожати, скоро маю стати перед суд Бога, однак маю надію на Його безконечне милосердя і хочай я грішний, не відкине мене від свого лиця. Жертвую Йому в тій цілі Його найсвятіші страсти, що їх ціна безконечна. Маю надію на поміч Найсв. Діви Марії, Матери мого Судії, яку за життя почитав я завсіди, хочай негідний слуга. Взиваю також помічі Святих Божих, а головню мого Ангела Хоронителя і Святих, що їх я вибрав собі за покровителів і щодня взиваю. Серцем і устами прошу їх, щоб допомогли мені в моїй послідній боротьбі.

Заявляю перед цілим світом, що вірую у все, що св. католицька Церква вірувати приказує, заявляю, що лише в тій вірі можна спастися, а іменно зі св. римською Церквою. за яку я готовий в кожній хвилі умерти, наколи б лише потрапилась нагода. Я був завсіди послушний Папі Римському й тому, що його заступав в тій державі. І вмираю в тім послусі. Прошу і благаю всіх, яких образив, чи словами або приміром, щоб з любови Бога простили мені. Нехай на будуче не наслідують мого життя і поступовання, але

життя і поступовання добрих слуг Божих, що будуть жити після мене.

Від себе прощаю з глибини серця всім, що мене образили, навіть тим, які мене переслідували, так мене, як моїх родичів і братів і прошу дуже покірно Бога і Господа могого, щоби ті гріхи не упали на їх голови, але щоб вони навернулися і жили.

Прошу могого брата й співробітника, помічника Преосвященого пинського Владику, щоб удався при першій нагоді до Найяснішого Короля, тепер пануючого нашого пана, заніс це останнє прашання, яке пересилає йому вірний його підданий. Нехай жертвує йому мої молитви: зложу їх перед престолом Короля королів, як буду допущений оглядати лице Бога.

Владика пинський нехай віддасть Унію в опіку королеви, хай просить його наділяти руськими церковними добрами тих, що їх поручить йому мій наслідник. Бо хтож ліпше від єпископа може знати людей спосібних або неспосібних до управи руською Церквою? Тим більше, що після дуже давного звичаю східної Церкви, від її колиски аж до наших днів, не вибирали наших єпископів, як лиш монахів. Всі ті, що шукають цеї гідности через протекцію світських панів, хай будуть усунені, як негідні, а наколи б przypadково негідні осягнули, то вина упаде на совість митрополита, а совість короля не буде обтяжена.

О одну тільки річ прошу моїх Високопреосвящених панів і отців, руських співєпископів, то є, щоб любовю Христа лучились зі собою і з митрополитом. Нехай словами й ділами ствердять, що узнають його за вітця; а наколи б їх образив, хай визнають йому це, розслідивши наперід докладно в братній любові, чи образа та прав-

дива. Як би митрополит не опам'ятався, є власть, що на візвання єпископів може його упінути.

Остерігаю монаше духовенство, щоб любило й поважало членів світського духовенства як співробітників і братів. Монахи, що були б призначені митрополитом до відвідування і судження світських священиків, хай поступають в душі любови й приязни та вистерігаються погорди й пониження братів. Але також упоминаю членів світського духовенства і поручаю їм як найусильніше, щоб чували над тим, що відноситься до обов'язку їх уряду, над собою і над своїм стадом, щоб спасли себе і повірені їм душі. Нехай навчають свої овечки того, що наказує віра під утратою спасення і нехай не нарікають, як деколи владики віддають монахам судовласть над ними.

Тих, що мають власть в руках, так шляхту як і міщанство, прошу щоби в духовних справах йшли за проводом своїх пастирів, бо такий лад установив Бог. Нехай не мішаються в зарядження духовних, хай не наглядають їх життя і обичаїв, а полишуть це їх духовним настоятелям, яких, як цього вимагає Божа слава, можуть остерегти. Вкінці ще раз прошу: нехай шляхта й урядники не наглядають священиків і хай після себе не пояснюють їх намірів, бо суд над ними Бог задержав собі.

Моєму Високопреосвященному наслідникови поручаю і прошу його в Бозі, щоб чував над множенням духовних і дочасних дібр в моїй архієпархії і цій моїй митрополичій провінції, бо зложить з цього рахунок перед Господом Богом.

В особнім письмі полишаю мою послідню волю що до батьківщини і мого дому. Накінець поздоровляю всіх, що мене переживуть, кожний з вас прийде за мною — поздоровляю вас!

КАТОЛИЦЬКІ ЧИТАННЯ

ПРОТИСЕКТАРСЬКІ ВИДАННЯ В-ВА ЧСВВ. В ЖОВКВІ

Бачимо, чуємо, читаємо про те, що довкруги нас діється, як багато **ворогів скритих, чи явних** атакує нашу Церкву і наш нарід. Кілько підземних сил розкладає душу народу і нищить, руйнує найцінніший наш скарб — св. віру. Найбільшою небезпекою, яка нам нині загрожує (побіч комунізму) — це **сектарство**. Різного рода «проповідники» і «апостоли Божого слова», штундисти, методисти, євангеліки, баптисти і багато, багато інших — **сіють знищення і несуть роздор** поміж український нарід. Чимало наших сіл є загрожених сектарським дурманом. Чимало легковірних і неутверджених у св. вірі — пішло за блудними пастирями, вовками в овечій шкірі — на вічну погубу і осудження. Щоб **охоронити наш край перед дуже небезпечною агітацією** із боку всяких висланників темних сил ада — Видавництво Чина св. Василія Вел. в Жовкві — видало в останніх часах низку гарних, популярних і **дуже дешевих брошурок**, призначених виясненню і обороні найбільш атакованих сектарями — правд св. віри. Це бібліотечка **«КАТОЛИЦЬКІ ЧИТАННЯ»**

Тяжкі і незрозумілі для нашого розуму правди віри — описано в цих книжочках **дуже приступно, легко і цікаво**. Читається ці книжечки, мов яке оповідання.

Для тих, що зустрічаються з іновірцями, сектарами і не знають, як боронитися — дуже надаються **«КАТОЛ. ЧИТАННЯ»**. Там знайдуть вони відповіді на всі закиди ворогів релігії і Церкви.

Нераз аж соромно — так не вміють собі порадити наші люди, коли зайде бесіда на правди віри! Чому так гладко вміють говорити і боронити брехні різні агітатори? Бо читають свої книжки! А що робимо ми — католики? **Зі самого тільки молитовника добрими католиками-українцями сьогодні не будемо!**

Тим всім, що їм лежить на серці добро своєї душі і оборона св. віри перед її ворогами — поручаємо горячо ось-такі дешеві книжечки бібліотеки **«КАТОЛИЦЬКІ ЧИТАННЯ»**:

1. **І буде одне стадо** ціна 5 сот.
2. **„Радуйся Благодатная“** 5 сот.
3. **Стережіться облудних пророків,** . . . 5 сот.
4. **Поза Церквою нема спасення** 5 сот.
5. **Поєднання** 5 сот.
6. **„Не бороніть дітям приходити до Мене“** 5 сот.
7. **В церквах благословіть Господа** . . . 5 сот.
- 8-9. **„Радуйся живоносний Хресте“** . . . 5 сот.
- 10-11. **Сектанти** 10 сот.

Дальші книжечки, після довшої перерви, приготуємо до друку.

„БІБЛІОТЕКА РЕЛІГІЙНОЇ ДРАМИ“

ПРИ ВИДАВНИЦТВІ ЧИНА СВ. ВАСИЛІЯ ВЕЛ. В ЖОВКВІ

Від двох літ існує в Жовкві, при Видавництві Чина св. Василя Вел. „Бібліотека Релігійної Драми“. Досі вийшло 11 випусків, між ними знаний в краю сценічний твір Меріям-Лужницького »ГОЛГОТА«, що став гордістю репертуару артист. трупи В. Блавацького й славою української сцени.

Не треба й згадувати, яке місце в житті сучасної людини займає **театральне мистецтво**, сцена — вжето професійно-мистецька, вжето аматорська! Нема в нас такого села, де б не існував хоч будь-який аматорський гурток. Нема в нас такої закутини, де б на театральних дошках не перейшла хоч одна-дві драми на рік.

А якіж ті драми? Який їх зміст? Які етично-виховні та образуючі вартості тих драм? Яка їх тенденція (настановлення)?

Рідко добра, часто ніяка, а найчастіше — шкідливо-руйнівська. Вистане переглянути список українських драм, будь-якого нашого Видавництва, щоб переконатися, яким **марним кормом** живлять душу народу деякі наші Видавництва. На 100 українських драм — близько 70 є неморальних і слизьких! Так, як би не було інакших тем, інакших сторінок людського життя, інакших мрій-ідеалів у нас... Чому це так? Оце **жажда зиску** каже деяким нашим людям видавати саме **такі** драми.

Повінь неморальних, противних вірі і добрим обичаям драм, пєс — заливає українську сцену, затроює душу народу! Боронімся!

Щоб хоч у часті спинити цю **грізну недугу української сцени** — Видавництво ЧСВВ. у Жовкві звернуло бачну увагу й на цю важливу ділянку народнього життя — і від двох літ завело в себе окремих відділ: РЕЛІГІЙНОЇ ДРАМИ.

На неморальну, лиху драму — добру, християнську драму! Драму, обчислену не на матеріяльний успіх, не на гріш — а на добро душ і народу. З листів, що до Видавництва ЧСВВ. в Жовкві приходять, видно, що **добре і правильно** поступило наше Видавництво, закладаючи новий відділ РЕЛІГІЙНОЇ ДРАМИ.

Наша публіка — знуджена плитким репертуаром галицьких сцен — масово горнеться на вистави релігійного змісту. Успіх релігійних драм дуже великий, всі місця — до останнього все розпродані, коли йде релігійна драма! **Українське село і місто полюбило українську релігійну драму!**

Звертаємо на цей радісний об'яв — спеціальну увагу Шан. Режисерів аматорських гуртків у краю. Просимо переконатися в правдивість наших слів! Моральний, а навіть матеріяльний успіх із РЕЛІГІЙНОЇ ДРАМИ великий.

ТОМУ НАШ КЛИЧ: в 1938-ім році всі аматорські гуртки по містах і селах дають в себе хоч одну релігійну драму!

„БІБЛІОТЕКА РЕЛІГІЙНОЇ ДРАМИ“

ПРИ ВИДАВНИЦТВІ ЧИНА СВ. ВАСИЛІЯ ВЕЛ. В ЖОВКВІ

Досі появилися отсі популярні драми:

- Блудний син**, євангельська драма, ціна 40 сот.
- Свекруха**, драма з нашого життя 40 сот.
- Йосиф в Єгипті**, біблійна драма 50 сот.
- Неон**, або мученики з катакомб 50 сот.
- Українці мученики**, з переслід. уніятів на Підляшу 60 сот.
- Юлія**, драма з переслідування перших християн . . 40 сот.
- Весталька**, драматичний образок з переслідування перших християн 40 сот.
- Олексій**, драма в 6 діях 60 сот.
- Борис і Гліб**, історична українська драма в 6 відсл. 60 сот.
- Голгота**, муки й смерть Г. Н. Ісуса Христа — на 6 картин. Зладив Меріям-Лужницький, з режисерськими заввагами В. Блавацького. Звертаємо спеціальну увагу на цю драму. З найбільшим узнанням прийняв її весь край. Це найпопулярніша драма театру „Заграва“. Режисер її, п. В. Блавацький, примінив її до аматорської сцени й подав обширні вказівки, як ставити її на сільській сцені. Ціна 60 сот.
- На манівцях**, сучасна драма на 4 дії. Зворушлива акція. Драма написана на тлі большевицької агітації в Галичині, в 1926-32р. Пропагандивно-освідомлююче значення цієї драми — велике! 60 сот.
- В друку: „Чудо св. Николая над половчином“**. Степана Перського. Удраматизована староукраїнська легенда з кінця XII-ого століття у 3-ох діях. Дуже надається на традиційні, Свято-миколаївські вистави (з участю молоді).
- Приготовляється до друку: „Убите щастя“** Василя Лімниченка. Драма з сільського життя в 5-ох діях.

Видавництво ОО. Василіян у Жовкві (Żółkiew)

1.74 (1984)
„Українська

Бібліотека Католицької Белетристики

7861

Це новина, про яку мало хто в краю знає, а шкода. Є це завязок нашого католицького гарного письменства, або так зв. католицької белетристики, цеб-то книжок, писаних гарною, літературною мовою, визначними католическими письменниками, а призначених для всіх верств народу.

Досі таких книжок в нас не було! Нарід наш, особливо освічені верстви й молодь, читали що попало, що тільки в різних наших світських Видавництвах появлялося. А вони мало дбали про **добрий зміст своїх книжок**. Звідси по наших Читальнях, бібліотеках і приватних домах є багацько книжок добрим обичаям противних, непевних, ба навіть ярко ворожих вірі, сектських, радикальних і т. п. А решта наших книжок відноситься до релігії **байдуже**, ні словечка в них про річи Божі, немовби призначені вони були для не-християн... Сумне, дивне, але правдиве. Щоб хоч в часті зарадити цьому лихові, Видавництво ЧСВВ в Жовкві отворило в себе в цім році окремий відділ добрих книжок до читання, під загол. **„Українська Книжка“**. На непевну, чи лиху книжку — добру, виховну книжку, оперту на католицьким світогляді! На байдужу книжку — щиро католическу книжку!

Під загол. **„Українська Книжка“** будуть виходити приблизно що чверть року гарні повісти, оповідання, новелі найкращих наших і чужих письменників, в першій мірі католицьких. Кожна книжка буде мати різноколірову обгортку, понад сто сторінок друку, а буде коштувати **95 гр.**, враз із поштою! Усі свідомі католики повинні мати по своїх домах кожную таку книжку зі Жовкви!

Першим числом бібліотеки **„Українська Книжка“**, це **„Чорна Коршма“** нашого католического письменника В. Маковського. Наш край прийняв її з великим узнанням. Пишіть по неї до Жовкви! Про чергові книжки бібліотеки **„Укр. Книжка“** повідомимо вас в Місіонарі і в укр. католическій пресі.

Памятаймо — що в добрій, католицькій книжці наша добра доля і щаслива будучність!

Видавництво ЧСВВ. в Жовкві (Żółkiew)